

О.А. Баранов, О.П. Дзьобань та ін.; за заг. ред. проф. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. С. 325. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/monografiya_ok_0.pdf

2. Тихомиров О.О. Інформаційні правопорушення: теоретико-правова концепція / *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2015. № 1(17). С. 38-47. URL: https://tihoma-law.at.ua/publ/teorija_derzhavi_i_prava/informacijni_pravoporushennja_teoretiko_pravova_konkercija/3-1-0-38

3. Конвенція про кіберзлочинність: Міжнародний документ від 23.11.2001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

О. О. Тихомиров

ПРАВОЧИН (ДОГОВІР) ЕЛЕКТРОННИЙ

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРАВОЧИН (ДОГОВІР) (*е. пр., е. дог.*) – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням ІТС (1). Найбільшою групою *е. пр. є е. дог.* – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі (1).

Пропозиція укласти *е. дог.* (оферта) має містити істотні умови, передбачені законодавством для відповідного договору, і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Е. дог., крім визначених ЦКУ істотних умов для відповідного виду договору, може містити *І. про:* 1) технологію (порядок) укладення договору; 2) порядок створення та накладання *е. підписів* сторонами договору; 3) можливість та порядок внесення змін до умов договору; 4) спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти *е. дог.* (акцепту); 5) порядок обміну *е. повідомленнями* та *І.* між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань; 6) технічні засоби ідентифікації сторони; 7) порядок внесення змін до помилково відправленого прийняття пропозиції укласти *е. дог.* (акцепту); 8) посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого *е. документа* і порядок доступу до такого *документа*; 9) спосіб зберігання та

пред'явлення *e. документів*, повідомлень, іншої *I* в електронній формі та умови доступу до них; 10) умови виготовлення та отримання паперових копій *e. документів*; 11) можливість вибору мови, що використовується під час укладення та виконання договору тощо.

Умови дійсності *e. пр.* можна поділити на «традиційні» та «особливі». До традиційних можна віднести загальні умови дійсності правочину, які передбачені законодавством (ст. 203 ЦКУ) та додаткові, які передбачені сторонами і є обов'язковими для сторін, які підписали цей правочин. До особливих умов можна віднести такі умови, які впливають із суті саме електронного правочину (це, зокрема: *e. форма вчинення*, використанні відповідних засобів ідентифікації, *e. форма представлення I.*, спеціальні засоби безпеки тощо).

E. пр. в межах діючого законодавства України розглядається як складова *e. комерції*, а отже учасниками є суб'єкти *e. комерції*, постачальники *e. послуг* проміжного характеру в *I. сфері*, органи державної влади та органи місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування; тобто Законом визначено, що однією із сторін *e. пр.* обов'язково є юридична особа або фізична особа – підприємець (це: продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг), хоча на практиці укладається велика кількість *e. дог.* саме між фізичними особами.

Важливим етапом укладення правочину як правової дії є його підписання. При укладенні правочинів у цифровій (електронній) площині мова йде про *e. ідентифікацію* особи.

Виникає ситуація, коли особі, що прийняла оферту, на етапі підтвердження укладання відповідного *e. дог.* надсилається одноразовий ідентифікатор, який згодом вводиться нею для підтвердження його укладання. Такий спосіб видається цілком прийнятним, адже відбувається і перевірка контактного номера, і встановлюється сам факт волевиявлення з приводу укладання такого договору.

Проте в загальному ланцюгу забезпечення чинності договору, обов'язок ідентифікації покладається на самого акцептанта –

замовника товарів чи послуг. Такий висновок можна зробити на основі ч. 8 ст. 11 Закону, в якій зазначається, що у разі, коли укладення *е. договору* відбувається в *ІТС* суб'єкта *е. комерції*, для прийняття пропозиції укласти такий договір особа має ідентифікуватися в такій системі та надати відповідь про прийняття пропозиції. Іншими словами, йдеться про реєстрацію на сайті продавця із зазначенням відповідних ідентифікуючих *даних*, необхідних для укладання *е. дог.*, зокрема ім'я та прізвища, номера мобільного телефону (в контексті використання *е. підпису* є ідентифікатором), *e-mail* та інших даних.

Однак магазин все одно не може перевірити надані параметри для ідентифікації. Адже повідомлення з одноразовим ідентифікатором буде надсилатись на вказаний особою мобільний телефон без встановлення особи. По суті, відбуватиметься лише підтвердження волевиявлення щодо особи із вказаними реєстраційними даними. Натомість встановити дійсну належність цих даних зазначеній особі неможливо.

Аналог власноручного підпису – ще один спосіб, в який може здійснюватися *е. повідомлення* та заповнення формуляра, тобто факсимільне відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису, однак лише за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Більш універсальним ідентифікатором за значенням і таким, що містить в собі той самий *е. цифровий підпис* є картка громадянина, або ж ID-картка, яка в українському законодавстві відображена як паспорт громадянина України у формі картки з безконтактним *е. носієм*.

Відповідно до ЗУ (3), а саме – ч. 7 ст. 21, до такого паспорта буде вноситись наступна *І.*: назва держави; назва *документа*; ім'я особи; стать; громадянство; дата народження; унікальний номер запису в Реєстрі; номер *документа*; дата закінчення строку дії *документа*; дата видачі *документа*; уповноважений суб'єкт, що видав *документ* (код); місце народження; відцифрований образ обличчя особи; відцифрований підпис особи; податковий номер.

Разом із тим, хоча видача карток громадянина чи ID-карток вже здійснюється, однак *е. підпису* чи *е. цифровий підпис* там не закладено. Таким чином, хоча за анонсами Державної міграційної служби цифровий підпис, який буде в картці, значно полегшить роботу у процесах встановлення особи, її ідентифікації при здійсненні певних операцій, однак, зважаючи на *І.*, яку матиме документ відповідно до закону, не є зрозумілим, чи це буде технологія звичайного *е. цифровий підпис*, чи кваліфікованого, удосконаленого *е. цифровий підпис* (4).

На теперішні час наша держава інтенсивно працює над впровадженням європейських стандартів *е. ідентифікації* нововведення дозволять укладати компаніям договори без паперової тяганини, надсилати документи для навчання у ВНЗ онлайн, отримувати послуги від органів державної чи місцевої влади закордоном тощо. Одним з кроків на цьому шляху є затвердження Порядку (5), який передбачає визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, шляхом укладення відповідного міжнародного договору України про взаємне визнання сертифікатів відкритих ключів та *е. цифровий підпис*.

Однією з основних особливостей вчинення *е. пр.* є форма його вчинення, дотримання якої є однією із загальних вимог, необхідних для забезпечення його чинності. Форма є однією з ключових категорій вчення про правочин, адже це є способом, за допомогою якого фіксується волевиявлення сторін. В науковій літературі можна прослідкувати дві позиції: 1) *е. форма* є різновидом письмової форми; 2) *е. форма* є окремою формою правочину (6, с. 65). Аналіз законодавства (1) свідчить про наявність деяких неузгодженостей в даному питанні, а саме: відповідно до п. 12 ст. 11 Закону до письмових договорів відносяться лише ті *е. дог.*, які укладені шляхом обміну *е. повідомленнями*, підписаними відповідно до ст. 12 даного Закону, а до усних – всі інші *е. дог.* (тобто укладені шляхом: а) надсилання та прийняття *е. повідомлення* без підписання у відповідності до вимог ст. 12 Закону; б) розміщення пропозиції (оферти) у Мережі або інших *ІТС* та прийняття (акцепту) шляхом заповнення формуляра заяви

(форми) про прийняття такої пропозиції в е. формі; в) вчиненням дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти *е. дог.* Зазначене вступає в певну колізію з нормами ЦКУ: відповідно до ч. 1 ст. 205 правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі (тобто письмова форма включає і електронну); а відповідно до ст. 207 правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох *документах* (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. В даному випадку пропонується додатково проаналізувати положення ст. 639 ЦКУ щодо форм договору, відповідно до яких договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом (7, с. 247-248).

Отже, договір вважається укладеним у письмовій формі, якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою *ІТС* (достатньо приєднання до договору «кліком»/згодою без *е. цифровий підпис*, в тому числі і без *е. цифровий підпис* одноразовим ідентифікатором, наприклад, можна при формуванні заказу з кошику Інтернет-магазину зазначити, що покупець дає згоду на визнання відповідних дій як таких, що направлені на укладання письмового договору); договір буде вважатися вчиненим в усній формі – у випадку простого приєднання до договору заповненням формуляра, «кліком»/згодою чи простого обміну е. поштовими повідомленнями (е. повідомлення – *І*, надана споживачу через телекомунікаційні мережі, яка може бути у будь-який спосіб відтворена або збережена споживачем в е. вигляді (8)).

Внесення змін до ЗУ «Про електронну комерцію» (1), внаслідок чого всі правочини, укладені за допомогою *ІТС*, будуть визнані вчиненими в письмовій формі, дасть можливість більш конструктивно вирішувати проблеми, які виникають на практиці з даного питання.

Отже, *е. прав.* слід розглядати як різновид письмової форми правочину, який може застосовуватись у всіх випадках, коли встановлено обов'язкове письмове оформлення правочину, якщо законом спеціально не оговорюється, що застосування електронної форми

правочину неприпустимо. Очевидно, що за допомогою е. засобів не можуть вчинятися правочини, які потребують нотаріального посвідчення, оскільки нотаріальне посвідчення правочинів через комп'ютерну мережу на сьогоднішній день є неможливим, тому будь-який правочин такого роду буде вважатися нікчемним як такий, що не відповідає вимогам закону.

Але дії в цьому напрямі ведуться. Так, у червні 2017 р. Нотаріальна палата України представила Міністерству юстиції України, а також представникам юридичної громадськості Концепцію реформування українського нотаріату, яка серед іншого визначає створення електронного реєстру вчинення нотаріальних дій; розширення повноважень нотаріусів та створення, так званого Нотаріального будинку юстиції – сервісу для громадян по типу «єдиного вікна» (9). В свою чергу, Міністерство юстиції України 11.10.2019 р. представила план дій Міністерства юстиції на 2019–2022 р.р. у сфері нотаріату (10). Серед основних завдань План передбачає впровадження Єдиного реєстру нотаріальних дій, електронного нотаріального архіву, інтеграція реєстрів та баз даних з е. системою нотаріату; побудова нотаріального діловодства на засадах запровадження нових ІТ.

Література:

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
2. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>
3. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5492-17/print1475414381969190>
4. Горкуша М. Правові засади регулювання ідентифікаторів в Україні. URL: <https://ilaw.net.ua/pravovi-zasady-rehulyuvannya-identyfikatoriv-v-ukrajini>
5. Порядок взаємного визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також використання інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу для забезпечення визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, що використовуються

під час надання юридично значущих електронних послуг у процесі взаємодії між суб'єктами різних держав: Постанова КМУ від 23.01.2019 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60-2019-p>

6. Блажівська Н. Електронний правочин. Юридичний журнал. 2007. № 1. С. 63–70.

7. Голубєва Н.Ю. Електронна комерція. ІТ-право: теорія та практика: навч. посібн. За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові. Одеса: Фенікс, 2017. С. 240-256.

8. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

9. Нотаріуси запропонували свою Концепцію реформування українського нотаріату. URL: http://npu.in.ua/novini/press_reliz_140617#

10. Оніщук О. Мін'юст розпочинає реалізацію плану дій у сфері нотаріату. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/olga-onischuk-minyust-rozpozchinae-realizatsiyu-planu-diy-u-sferi-notariatu>.

І. В. Давидова

ПРОДУКЦІЯ (ПРОДУКТ) ІНФОРМАЦІЙНА

ІНФОРМАЦІЙНА ПРОДУКЦІЯ (ПРОДУКТ) (*І. прод.*) – 1) матеріалізований результат *І. діяльності*, призначений для задоволення *І. потреб* громадян, державних органів, підприємств, установ та організацій (1, 2); 2) документи, *І. масиви*, бази даних і *І. послуги*, які є результатом функціонування *І. систем* (3); 3) документована *І.*, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів (4).

І. прод. та *І. послуги* громадян і юридичних осіб, які займаються *І. діяльністю*, можуть бути об'єктами товарних відносин, що регулюються чинним цивільним та іншим законодавством. Ціни і ціноутворення на *І. прод.* та *І. послуги* встановлюються договорами, за винятком випадків, передбачених Законом. *І. прод.* та *І. послуги* є об'єктами цивільно-правових відносин, що регулюються цивільним законодавством України (1).

Прикладом *І. прод.* може слугувати продукція *І. агентства* – матеріалізований результат його діяльності, призначений для розповсюдження з метою задоволення *І. потреб* громадян, юридичних осіб, держави. Основними видами продукції *І. агентств* є: електронна, друкована, фото-, кіно-, аудіо- та